Konkretni ohranitveni ukrepi in rezultati na terenu v okviru projekta LIFE-IP NATURA.SI (2022–2026): od Istre do Kamniško-Savinjskih Alp in Štajerske

V obdobju 2022–2026 so na pilotnih območjih Nature 2000 potekali obsežni konkretni ohranitveni ukrepi za izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov (LIFE17 IPE/SI/000011). Aktivnosti so potekale pod usmerjanjem Ministrstva za okolje in prostor (vodja projekta Maja Cipot) v sodelovanju s partnerskimi zavodi. Na terenu se je znova potrdilo, da uspešno varstvo narave zahteva oboje: premišljene strokovne rešitve ter vztrajno, pogosto večletno usklajevanje z lastniki zemljišč, kmetijami, upravljavci prostora in drugimi deležniki.

Akcija C.1.1: Izvajanje konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju Slovenska Istra

Izvajalca: Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica v sodelovanju z zavodom ZRSVN.

- **Glavni cilji in izzivi:** Glavni cilj je bil obnoviti oziroma izboljšati vsaj **50 ha travišč** na pilotnem območju Slovenska Istra (zlasti za travniškega postavneža, barjanskega okarčka ter travniška habitatna tipa HT 62A0 in HT 6410) ter izvesti ukrepe za izbrane vrste dvoživk (veliki pupek, hribski urh, laška žaba), plazilcev (močvirska sklednica, progasti gož), raka koščenca in Marchesettijeve smetlike. Pri delu na terenu so bili glavni izzivi izrazita razdrobljenost in neurejeno lastništvo zemljišč, pomanjkanje živinorejskih kmetij z ustrezno mehanizacijo, opuščanje kmetovanja in zaraščanje.
- **Kako so bili ukrepi uspešni:**
    - V prilagojeno upravljanje travnikov je bilo do zaključka projekta skupno vključenih 16 kmetij (13 na območju Nature 2000 Slovenska Istra in 3 na območju Nature 2000 Pregara – travišča, kamor je bil po dogovoru z Evropsko komisijo razširjen javni poziv *»Istrijani za travnike«*).
    - V ukrep U1 je bilo vključenih 64,70 ha travišč (kar predstavlja 129,40 % ciljne vrednosti 50 ha), od tega 36,06 ha na prednostnih območjih. Po posameznih podukrepih je bilo vključenih 34,27 ha v 1A, 20,02 ha v 1B in

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija v okviru programa LIFE, Ministrstvo za okolje in prostor ter partnerji. Za vsebino tega gradiva so odgovorni samo avtorji. Ta vsebina ne odraža nujno mnenja Evropske unije. Zato za vsebino in iz nje izhajajočo morebitno uporabo informacij Evropska izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in okolje ter Evropska komisija ne prevzemata odgovornosti.

10,42 ha v 1C (čiščenje zarasti in vzpostavitev travnikov), na območju Pregare pa skupno 12,70 ha.

- Pri ukrepu U2 (za barjanskega okarčka) se kmetije zaradi tehničnih in organizacijskih razlogov (npr. omejitev mulčenja, pozna košnja, majhne in razdrobljene parcele) niso vključevale, zato je bila ključna alternativna rešitev: junija 2026 je bil z družbo Elektro Primorska d.d. podpisan dogovor o ustreznem vzdrževanju 16,89 ha površin pod električnimi daljnovodi do konca leta 2031 (od tega 3,51 ha na prednostnih območjih), s čimer se ohranja mozaična struktura habitata.
- Kmetijam je bilo nudeno več kot 334 individualnih svetovanj, izvedenih je bilo 19 terenskih ogledov, obnovljenih ali vzpostavljenih pa je bilo 16 vodnih teles (kali, korita, izvir, zbiralnik) z nameščenimi izhodnimi klančinami za dvoživke. Prav tako so potekali izlovi tujerodnih vrst (zlate ribice, rdečevratka), ozaveščanje o invazivnih vrstah ter usklajevanja za varstvo Marchesettijeve smetlike ob cestnih posegih.

Akcija C.1.2: Izvajanje konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci

Izvajalca: Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) in Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN).

- **Glavni cilji in izzivi:** V obdobju 2022–2026 (do 31. avgusta 2026) so se izvajali ukrepi za izboljšanje življenjskega okolja treh gozdnih vrst ptic – divjega petelina, gozdnega jereba in triprstega detla – na območjih Nature 2000 *Grintovci* in *Kamniško-Savinjske Alpe*, ter za močvirskega mečka (na planini Ravne senožeti). Delo so vmes močno zaznamovale vremenske ujme leta 2023 in njihovi večletni vplivi, obenem pa je bila pomembna dobra vključenost lastnikov gozdov.
- **Kako so bili ukrepi uspešni:**
  - Za gozdne vrste ptic je bilo izvedenih deset različnih ukrepov v skladu z akcijskima načrtoma (med drugim vzdrževanje travnikov in pašnikov v gozdu na 4,63 ha, nega sestojev, sajenje sadik plodonosnega drevja in grmovja, načrtno puščanje lesne biomase v obsegu 11.048,48 m^3 ter prepuščanje 56,7 ha zasebnih gozdov naravnemu razvoju kot ekocelice).
  - Do leta 2025 je bilo v zasebnih gozdovih odkupljenih 72 habitatnih dreves (od tega 57 smrek za triprstega detla), očiščenih pa je bilo tudi 6 ha ekstenzivnega pašnika za ohranitev borovničevja.

- Ukrepi krepijo prehranske razmere (več plodonosnih vrst in presvetljeni sestoji) ter zagotavljajo odmirajočo in odmrlo lesno maso za triprstega detla. Pri močvirskem mečku so bili glavni posegi izvedeni v letih 2021–2022, v letu 2023 so opustili omejevanje paše, nato pa v letih 2024–2026 nadaljevali spremljanje populacije ter sodelovanje s kmetovalcem in strokovnjaki.

Akcija C.1.3: Izvajanje konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju travišča in gozdovi Štajerske

Izvajalci: Kmetijsko-gozdarski zavod Ptuj (KGZ Ptuj), Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) in Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN).

- **Glavni cilji in izzivi:** Cilj na območjih Nature 2000 *Boč – Haloze – Donačka gora*, *Dravinja s pritoki*, *Dravinjska dolina*, *Ličenca pri Poljčanah* in *Volčeke* je bil ohranjanje travniških vrst in habitatnih tipov (velikonočnica, strašničin in temni mravljiščar, HT 6510, HT 6410) ter gozdnih vrst in habitatnih tipov (brazdar, HT 9180* in HT 91E0*) na območjih Boč – Haloze – Donačka gora in Ličenca pri Poljčanah, s skupnim **ciljem 100 ha vključenih** projektnih površin.
- **Kako so bili ukrepi uspešni:**
  - Cilj 100 ha vključenih površin je bil presežen: na traviščih Štajerske je bilo v projektne aktivnosti vključenih skupno 109,83 ha površin (od tega 103,63 ha preko 62 vlog kmetij v projektna ukrepa IP-HAB in IP-MET, 4,86 ha odkupljenih prednostnih površin, 1,20 ha po dogovoru z DARS do leta 2031 za metulje mravljiščarje na Ličenci ter 0,14 ha rastišča velikonočnice na Boču v sodelovanju s Planinskim društvom Poljčane).
  - Močno se je povečal tudi vpis v sheme KOPOP: v operaciji HAB se je površina povečala z 0,64 ha na 96,35 ha (v letu 2026), v operaciji MET pa s 5,77 ha na 33,63 ha, tri kmetije (4,59 ha) pa so prešle v novo operacijo *Ohranjanje suhih travišč*. Za zaščito velikonočnice na Boču je MOP v zaključni fazi (november–december 2026) financiral postavitev nove ograje za omejitev posegov obiskovalcev.
  - V gozdovih Štajerske so bila na območju Boča prilagojena oziroma odstranjena krmišča za muflone, popravljena ograja in delno odstranjena bukev za pomlajevanje gorskega javorja, za brazdarja pa je bilo na Boču puščenih 1.468,21 m^3 lesne biomase in vzpostavljenih 56 ha ekocelic

(6,55 ha po akcijskem načrtu in 49,45 ha dodatno v coni brazdarja), na Ličenci pa še 2 ekocelici (3 ha).

Akcija C.1.4: Izvajanje konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju vode Štajerske

Akcija je obsegala dva povezana sklopa: urejanje vodotokov in habitatov na porečju Dravinje ter zatiranje invazivnega tujerodnega raka na območju stare struge Drave pod jezom Markovci.

1. Revitalizacija vodotokov in zatiranje invazivnih tujerodnih rastlin

Izvajalci: Direkcija Republike Slovenije za vode (DRSV) v sodelovanju s partnerji (ZRSVN, Zavod za ribištvo Slovenije).

- **Glavni cilji in izzivi:** Na območjih Nature 2000 *Dravinja s pritoki*, *Dravinjska dolina*, *Ličenca pri Poljčanah* in *Volčeke* je bil cilj izboljšati bivalni in prehranjevalni habitat ključnih vrst (vodomec, kačji potočnik, platnica, donavski potočni piškur, navadni škržek) ter omejevati invazivne tujerodne vrste. Pomemben predpogoj za gradbene in naravovarstvene posege je bila pridobitev zemljišč in urejanje lastniško-upravljavskih razmerij.
- **Kako so bili ukrepi uspešni:**
    - Uspešno je bilo načrtovanih in izvedenih 14 ukrepov: 13 revitalizacijskih ukrepov (vključno z dodatnimi ukrepi L3, D23 in razširitvijo V5.2) za izboljšanje habitatov ter en kontinuiran ukrep (2022–2025) na petih lokacijah ob Dravinji za **odstranjevanje japonskega dresnika** s testiranjem štirih metod in nadaljnjim monitoringom.
    - Od 31 zasebnih lastnikov je bilo odkupljenih 49.352 m^2 zemljišč, upravljavsko pa urejenih 18.818 m^2 državnih zemljišč (z vpisom statusa vodnega javnega dobra in evidenco v evropski bazi *Land Purchase database*).
    - Večina revitalizacijskih ukrepov je bila zaključena s pridobljenimi uporabnimi dovoljenji do začetka leta 2025, dodatna ukrepa L3 in D23 pa v začetku leta 2026 – s čimer je DRSV v celoti izpolnil ali presegel zastavljene načrte in okoljske kazalnike.

2. Izlov invazivnega tujerodnega trnavca (*Faxonius limosus*)

Izvajalec: Zavod za ribištvo Slovenije (ZRS).

- **Glavni cilji in izzivi:** Cilj je bil z izlovom omejevati populacijo invazivnega tujerodnega raka trnavca v gramoznicah na območju stare struge Drave pod jezom Markovci in preprečiti njegovo širjenje v bližnje območje Nature 2000 *Dravinja s pritoki*, kjer živi ogroženi domorodni navadni koščak (ki ga trnavec ogroža s tekmovanjem in prenosom račje kuge).
- **Kako so bili ukrepi uspešni:**
    - V obdobju 2019–2026 je bilo ulovljenih več kot 19.700 osebkov trnavca ter odstranjenih več kot 155.000 jajčec oziroma zaroda.

Ukrepi so uspešno omejili populacijo v gramoznicah in preprečili aktivno širjenje v območje *Dravinja s pritoki*, kar je potrdil tudi monitoring učinkov Nacionalnega inštituta za biologijo (NIB). Zastavljeni kazalnik uspešnosti (0 osebkov trnavca/ha v območju Nature 2000 *Dravinja s pritoki*) je bil dosežen.